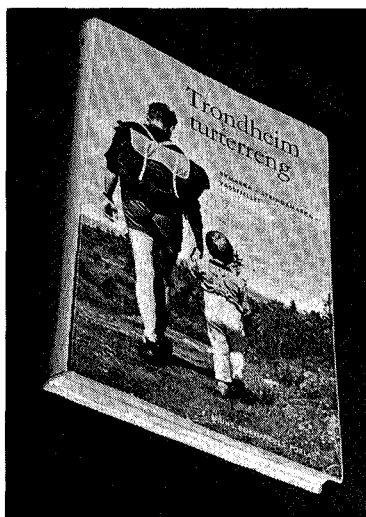

like stor betydning har boken ved å innarbeide ansvarsfølelse for turterrenget. Først og fremst gjelder det å slå fast at der ikke må gjøres inngrep i Bymarka. Dens status må være et hellig begrep, som myndighetene ikke tør krenke. Vi som er medlemmer av Trondhjems Turistforening, bør mere enn noen andre utnytte «markas» herligheter. Der kan vi boltre oss hele året og skape den gode form, og der kan vi oppøve vår iakttagelsessevne så storturene i høyfjellet kan bli ennå større opplevelse for oss. «Marka» skal være skolen hvor vi lærer å åpne øyne og sind for alt det som naturen byr oss med gavmild hånd.

Mitt møte med Gjendine Slålien

BODIL RANDERS HEEN

Det traf seg sådan, at jeg en sommerkveld i 1955 sat på Den Norske Turistforenings hytte, Skogadalsbøen, inde i Jotunheimen, og læste om Gjendine Slålien i en av D.N.T.'s årbøker.

I korte trek skal jeg ta' med ruten jeg hadde gått.

Jeg begyndte turen ved Gjendesheim, så fulgte jeg den velkjendte ruten over Besseggen til Memurubu, neste dag langs Russevatnet til Glitterheim, dagen derpå over Glitretinden til Spiterstulen. Her måtte jeg ta en hviledag fordi vejret var så strålende, at jeg var helt opbrændt på benene. Naturligvis spanderte jeg ytterligere en dag på være med Sulheim ind i «Soria Moria-Slott» i *Svellnosbreen*, en opplevelse som jeg ikke vilde vært foruden, for det var lidt av et syn å klatre rundt der inde i isbreen når solen skinnede i de mange ejendommelige vandblå grotter, og høre det dryppe fra hvelvingerne: plim- plim-.

En og anden komisk situasjon oppstod der jo da også som for eks. da en av de unge pigerne i det lange taufølget skulde over en temmelig skrøpelig snebro. Vi fik ordre om å liste oss meget forsiktig over, og da hendes tur kom, synes hun det så så nifst ut, og i panik jumpet hun ligegodt ret ut på snøbroen, og falt ret igjennom så vi bare så hårtusten stikke opp. Hun hang heldigvis i tauet imellom to sterke karer, og blev raskt halt opp igjen, men jeg glemmer ikke hendes forferdede fjes—; da hun så den avgrunden hun kunde ha havnet i, om vi ikke hadde vært forsvarlig koblet sammen.

Sulheim hadde små breski liggende opp under breen. Dem fik vi prøve oss på om vi hadde lyst, og det var morsomt.

Da vi kom tilbake til Spiterstulen, var der ligesom feststemning

i luften—, det var Olsokkveld, og alle vi turister var med å ruske lyng til et stort bål. Der blev servert rømmegrøt til kvelds. Det var en fin stemning da alle vi unge fra ind- og utland gav hverandre henderne og sluttet ring rundt bålet. Snart steg sangens lyse toner sammen med flammene, — opp mot den klare blå sommerhimmel der midt i hjertet av Jotunheimen. — — Sulheim og frue sluttet av med å danse et par folkedanse i sine smukke nasjonaldrakter.

Efter disse to dages hvil gikk jeg videre til gamle Lejrvassbu, derfra til den selvbetjente Olavsbu, og så over til Skogadalsbøen, med en ekstratur opp på Fanaråken.

Jeg gikk også allene denne sommeren. D.v.s, jeg tror ikke jeg var allene en eneste dag, for der var alltid andre fotturister som skulde gå samme ruten, og på Fanaråken fikk jeg også følge. Utsikten derfra toppen var fantastisk, vejret var fint og klart, og foruten at man kunde se indover hele fjeldheimen, — så kunde vi tydelig se Jostedalsbreen som en lang ryg der glitrede i kveldssolen. Men det som mest tiltrak min oppmerksomhet var alligevel Store Skagastølstind. Det virket som den var bare et stenkast borte. Jeg hadde jo hørt om, at det var der på denne mægtige top, at tindebestigerne hadde sit eldorado, og kanskje hang der nu nogen og dinglet i tau, — — jeg var ikke sen til at springe hen til den meteorologiske stasjon på toppen her, og fikk låne en kikkert. Jo sandelig, der så jeg noget som rørte seg i de lodrette fjeldvegge. Det var så spendende at følge dem i kikkert, og hvor spendende måtte det ikke være for de karene som var midt oppi det der borte. — I min vildeste fantasi kunde jeg ikke drømme om, at jeg selv en dag skulde komme til å stå på toppen av Store Skagastølstind. Det blev sent før vi kom til ro i den lille turisthytte på Fanaråken, og der var langtfra sengeplads til alle, men vertinden ordnet så ni av oss fikk ligge på gulvet. Vi var oppe tidlig neste morgen for å se soloppgangen, ja, så tidlig at nogen av oss rak ned til Skogadalsbøen medens de endnu serverte morgenmaten der. Det blev lidt ruskede vejr den dagen, så jeg blev på hytta og hvilte lidt ut.

Om kvelden var der ild i peisen, og riktig koselig hyttestemning. Folk sat i småklynger og snakket om sine turer. Jeg for min del hadde fundet en av D.N.T.'s årbøker i bokhylden. Den var fra

1951. Der kom jeg over en artikkel: «En Fjelllets Datter». Gjendine Slåliens Egen Beretning. stod der som overskrift. En meget rørende beretning om den lille spedte pikens fødsel i en liten steinbu i hjertet av Jotunheimen ved Gjendevatnet. Gjendine forteller selv om hvorledes hun kom til verden en regnfull Julinat, og om hvordan vandet silte ned gjennom torvtaket til mor og barn, om 3 lidt større søskend 6 kuer og 60 gjeiter som alle ventet på stel, — så hennes mor måtte stå ret opp av barselsengen og melke alle gjeitene samme natten som barnet var født, 7 uker for tidlig —. Gjendine beretter om sin egen dåp i Gjendevandet der hun blev døpt av presten Halling fra Lom, som sammen med 3 andre fjeldvandrere var på fottur i Jotunheimen og kom innom Gjendebu for å få husly for natten i den vesle steinbua, der det var fuldt fra før av, men Gjendines mor åpnede sine dører, og fotturisterne fikk både husly og mat. De fikk kvit og raud geitost og flatbrød og smør som Gjendines mor hadde kinna og geitmjølk fikk de også, står det i boken. Barnet var så litet og spedt, at presten Halling vilde døpe den bare 8 dage gamle lille piken, og de tre andre i følget blev da faddere da barnet blev døpt i selve Gjendevatnet. Gjendines mor holdt selv barnet til dåpen. Hun stod på en sten som hun brukte å stå på når hun hentet vatn, og presten sa: «Jeg døper deg, Kaia Gjendine til en ekte fjelllets pike.» Så øste han vatn på barnets hode, og Birch kom med huen og satte på. Da de gikk oppover fra vatnet, sa Halling til Mor: «Du skal kalde hende Gjendine og intet andet.»

Gjendine forteller levende om livet til sæters, og om sine barndomsminder derfra, hun siger således: «Årene fremover var jeg hver sommer med mine foreldre til seters i Gjendebu. I mot- og medgang riste mine foreldre hvert år tilfjells for å være borte hele sommeren. Travelt og vanskelig var det nok mang en gang å komme avsted. Jeg husker godt den gangen vi reiste gjennom Visdalen. Jeg var 2¹/₂ år den gang. Da vi kom på det høyeste i Uladalen, fikk vi gnistrende snødrev. Jeg satt oppå en kløvhest, men var ikke fastbundet. Da kan en nok skjønne at jeg var så «rullen» at jeg datt av hesten og ble liggende på snøen og rullet meg i alle disse klærne. Far var reist videre med hestene. Han visste ikke at jeg var borte før han skulde legge kløven av. Da fikk han av hestene i en fart og

Gjendine og Bodil utenfor Gjendines hus i Bøverdalen. Arne Randers Heen.

fikk helle på dem. De fant litt mat og roet seg. Far måtte da reise tilbake så fort han kunde. Først fant han meg, og med meg var det ingen fare. Værre var det da han fant mor liggende besvimt på snøen med barn, ku og geit skrikende om seg. Lykken var at far hadde litt sterkt som han heldte i mor. Da voknet hun litt om senn, og greidde snart å stå opp att. Så kom solen og varmet dem og ga dem ny styrke på veien. Men da jeg fikk se mor og far, rullet jeg meg på snøen mot dem. Da vi kom ned til hestene, fant mor fram mat. Og siden hadde vi solen over oss like til Gjendebu. Dette var i 1874.»

I slutten av sin beretning forteller Gjendine om da hun var 18 år gammel og for første gang allene i Jotunheimen med alle geitene sine, hun sier: «Geitene var så hyggelige å ha' — de er så lettleva! Når jeg kom og tok imot dem om kvelden og skulde melke dem, så sang jeg og tralla til dem. Da kom de en for en og vilde bli melket.»

Ja Gjendine sang, men ikke bare til geitene. Vi vet at engang Gjendine var i fjeldet sammen med sin søster og hendes lille datter på et år, gik Gjendine og sang en liten bårsull for søsterdatteren. Det var da, Edward Grieg og hans to venner Franz Beyer fra

Bergen, og Julius Røntgen fra Holland, ganske uventet kom på besøk. Det var første gang Grieg mødte Gjendine i fjeldet og hørte hende synge den lille melodi, som han senere bearbeidet-, og som vi finder igjen i Griegs Klaverhefte «Folkeviser» med «Gjendines Bånlåt». Det fortelles, at Grieg blev så begeistret over å høre Gjendines små sange, at hun måtte synge for ham hele den dagen, og søsteren måtte vaske kopperne.

Da jeg var ferdig med å lese om Gjendine, tenkte jeg på hvor morsomt det vilde være om jeg engang kunde være så heldig å møte det menneske, og måske høre hende synge og fortelle. Jeg hadde engang tidligere set den lille steinbu ved Gjendevatnet der Gjendine var født. Det var på min første tur gjennom Jotunheimen, men dengang vidste jeg ikke om hende.

Jeg avsluttet min fottur med å gå ned til Vetti, hvor jeg selvfølgelig tog en avstikker til den storslagne Vettisfossen som er Norges nest høyeste.

Men der skulde gå 8 år før jeg fikk anledning til å møte Gjendine. Først i 1963, da min forlovede Arne Randers Heen og jeg skulde delta i Besseggløpet, efter at vi sammen med israelitten Aumann hadde vært på Store Skagastølstind og skulde reise gjennom Bøverdalen hvor jeg viste hun skulde bo, var det, at jeg endelig kunde få chansen til at få hilse på Gjendine, denne «Fjeldets Datter» som jeg så lenge hadde ønsket at møte.

Arne blev lidt betenkt ved min plan: «Hun er vel gammel nu, og kan jo være syk og skrøpelig». «Ja, hun skal være over 90 år». Jeg husket å ha' set i dagspressen for et par års tid siden, at hun var hedersgjest ved Festspillene i Bergen, — da hun fylde 90 år! Men vi kan jo forhøre os i bygden angående hendes helbredstilstand før vi drister oss hjem til hende». Og vi så gjorde.

Jo da, Gjendine bodde i et lite hus lidt opp en sideveg, og var frisk både på legeme og sjel blev der fortalt oss. Det var en fin dag, solen skinnede på det pæne lille huset i bakkehellingen, og der var mange blomster i haven. Min oppmerksomhet blev fanget av en rad guirelander som var sirligt opphengt under takrenden rundt hele huset. Den bestod av tomme trådsneller som var trukket på en snor.

Gjendines bunadskjorte.

Arne Randers Heen.

Vi gikk ind i gangen og banket på stuedøren. En liten nett skikkelse med et blidt ansikt stod foran oss. Det var Gjendine—. Jeg kjendte hende igjen fra bilder, men hun så ikke ud til at være en dag over 70 år.

«Vi er fjeldfolk, og vi vilde så gjerne få lov å hilse på deg. Vi har lest og hørt om deg,—» begynte jeg. Ja, vi kommer fra Romsdalen. Du har vel kanskje hørt om Romsdalshorn?» fortsatte Arne. Gjendine smilte blidt og bad oss komme ind. «Ja Romsdalshorn, det har jeg jo et maleri av her på veggen. Min datter maler lidt. Det er hun som har malt det efter et billede.» og dermed var samtalen i god gjenge.

Gjendine var så lys i stemmen, og hun likte så godt å snakke om gamle dage i fjeldet, og å høre om vore fjeldferder. Under vinduet

stod et bord, der lå hvitt linstof og et mønster. «Jeg holder på å klippe bunadskjorter» sa' hun. En ferdig skjorte hang på en stol «denne mangler jeg bare å sy nuppereller på». Arne og jeg så på hverandre, 92 år, og så kunde sy slik ——. «Kan jeg få bestille en bunadskjorte hos deg?» sa' Arne. Jo da, Gjendine tok mål, — og noterte. — «Jeg skulde også gjerne haft en skjorte. Jeg har tenkt på selv at brodere meg en festbunad —. Gjendine så på meg og skulde til å ta' mål —, «Nei, bli med hit inn litt»—, sa' hun og drog meg ind i bestestuen. Der trakk hun ut en skuf i dragkisten sin, og holdt opp en yndig bunadskjorte med hardangersøm på kragen og mansjetterne. «Er den stor nok til deg, så skal du få den.» Jeg prøvde skjorten, den passet akkurat. «Skjorta var fin til deg» sa' Gjendine og strøg meg nedover armen. «Den skal være din, jeg har selv brodert den, jeg hadde den på meg til bunaden på min 90 års dag. Da var jeg invitert til Bergen — til Festspillene der.»

«Men jeg kan da ikke ta imod bunadskjorten din, du trenger den jo selv». «Jeg har flere» svarte Gjendine, og drog opp endda to fine håndbroderde skjorter hvorav den ene var meget gammel, og jeg forstod, at den stod hendes hjerte nærmest. «Jeg har brodert så mange skjorter både til mine barn og barnebarn, og den der skal du ha' til bunaden din» gjentog Gjendine.

Dette blev for meget for meg, tårene piplet frem i øjenkrokene og jeg faldt Gjendine om halsen idet jeg sa': «Ja da skal det også blive min brudskjorte, og der skal blive tatt godt vare på den—.» Så gikk vi ind i den anden stue igjen til Arne. Han så den fine skjorte, og jeg fortalte hvad Gjendine hadde sagt. Han blev også meget rørt. Jeg fandt på at bede Gjendine om at skrive sit navn og sin alder nederst på den ene skjortesnipp, og det gjorde hun. Det er skrevet så fint, og da jeg kom hjem, broderte jeg navnet.

Vi førte samtalen ind på Edvard Grieg. Da kom Gjendine med en bok om Grieg som hun hadde fått i gave, og hvor hun selv er omtalt. Jeg nevnte at jeg kjendte til, at flere av Griegs musikstykker er hentet fra hendes sange. Hun fortalte oss da mange små morsomme episoder fra da hun var sæterjente, bl.a. om engang hun hadde blåst på bukkehorn. En dag da Grieg, og hans venner Beyer og Røntgen, hadde tatt farvel med hende, det var på Skogadalsbøen,

Gjendinebua. Gml. Lomseter. Gjendine 98 år.

Toralf Lyng.

så fandt hun på å blåse i et gammelt bukkehorn til avskjed. Hun blåste en liten bårsull på bare tre toner, og da blev karene helt «tullete», de snudde seg gang på gang og vinket, til tonerne døde bort mellom fjeldene. Det er denne lille enkle bukkehornmelodi som Grieg har bygget videre på, og som vi finder igjen som «Hjemve» i hans Lyriske Stykker.

Gjendine vilde servere kaffe for oss, vi synes det var for meget bryderi, men snart stod kaffen og dejlige hjemmebagte kager som hun selv hadde bagt, på bordet.

Da vi skulde gå, bemerket jeg alle trådsnellerne som hang rundt huset. Gjendine fortalte at hun hadde syed mange bunadskjorter i

sin tid. Vi tog mange billeder av Gjendine udenfor huset før vi tog avskjed med hende.

Da vi atter sad på bussen på veg mot Gjendesheim, kjendte jeg en stor glede strømme igjennem meg, gleden ved endelig at have truffet det menneske som jeg i flere år hadde ønsket at møte, gleden over å se Gjendines blide smil når vi tre talte om våres felles store interesse. Gleden ved å se hende frisk og kjek skjøndt hendes høje alder, og sidst men ikke minst den smukke bunadskjorte som hun så impulsivt gav meg og som snart skulde blive min brudeskjorte.

M